

استفاده فرم در نقاشیخط

با نگاهی بر آثار اسماعیل رضایی

www.ketab.ir

سرشناسه: رضائی، اسماعیل ۱۳۵۷

عنوان و نام پدید آورنده: استفاده فرم در نقاشیخط با نگاهی بر آثار اسماعیل رضایی / پژوهش هنری

مشخصات نشر: تهران: مهرصادق، ۱۳۹۶

مشخصات ظاهری: ۱۰۰ ص: ۱۲۵۳۰ س.م

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۹۷۱۰۳-۶-۲

وضعیت فهرست نویسی: فیا

یادداشت: فارسی - انگلیسی

یادداشت: کتابنامه: ص. ۱۰۰

موضوع: رضائی، اسماعیل، ۱۳۵۷-

موضوع: نقاشیخط

موضوع: Calligraph Pair

موضوع: سرنویسی

موضوع: calligraphy

رده بندی کنگره: ۱۳۹۶ بر ۲ / NK ۳۶۳۹

رده بندی دیویی: ۷۴۵/۶۱۹

شماره کتاب شناسی ملی: ۴۷۱۵۸۹۳

استفاده فرم در نقاشیخط با نگاهی بر آثار اسماعیل رضائی

اسماعیل رضائی

صفحه آرای: سعید محمدجانی

ناظر فنی چاپ: رضا تریان

انتشارات: مهر صادق

چاپ: آتلیه طراحی و گرافیک محمدجانی

چاپ اول: ۱۳۹۶

شمارگان: ۱۰۰۰ عدد

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۹۷۱۰۳-۶-۲

آتلیه طراحی و گرافیک محمدجانی: تهران / ۲۲۸۸۰۷۰۱ / ۰۹۱۲۵۱۵۶۸۲۸

فهرست

۱۴	پیشگفتار
۲۱	مقدمه
۲۱	واژه ای با نام خوشنویسی
۲۲	نقاشی چیست؟ نقاش کیست؟
۲۲	خوشنویسی چیست؟ خوشنویس کیست؟
۲۳	نقاشی خط چیست؟
۲۳	مبانی هنرهای تجسمی چیست؟
۲۵	فرم چیست؟
۲۶	دگرذیسی خط و ظهور نقاشیخط
۲۷	اهداف نویسنده در استفاده فرم در نقاشیخط
۲۸	آغاز نقاشیخط
۲۹	ضرورتی بر اهمیت فرم
۳۰	فرم از منظر زیبایی شناسی
۳۲	انتزاع و تجرید
۳۲	عامل شکل گیری یک انتزاع
۳۳	سه اقدام مهم عرصه نوآوری نقاشیخط
۳۵	منتخب آثار اسماعیل رضایی "فرم های بهشت"
۱۰۰	منابع و مآخذ

پیدایش نقاشیخط^۱ را نمی توان محدود به زمان و مکان خاصی دانست، اما می توان گفت در ایران مکتب سقاخانه نقش بسیاری زیادی در خاستگاه اصلی زیباشناسی و نوآوری هنر های تجسمی، خط و نقاشیخط معاصر ایجاد کرده است. تکامل خوشنویسی و ظهور نقاشیخط از بطن مکتب سقاخانه ای، به ویژه در دوران قبل از انقلاب اسلامی کاملاً واضح و روشن است. فصل های مشترک و فراگیر در آثار هنرمندان سقاخانه ای، به کارگیری از حروف الفبای فارسی است. حروف الفبای فارسی در گذر زمان همواره دستخوش تکامل و نوآوری بوده و رنگ و بوی خاصی در سالهای اخیر در هنرهای تجسمی بر خود گرفته است. به سبب گسترش روز افزون علوم ارتباطات و حذف شدن مرز ها با شعار "دهکده جهانی" مارشال مکلوهان،^۲ تبادل و ریابت فرهنگ، آثار و علوم در بین هنرمندان ایران و جهان، خصوصاً حوزه هنرهای تجسمی جهت و سرعت قابل توجهی پیدا کرده است. که این مهم نیز در حوزه هنرهای تجسمی، خصوصاً نقاشیخط، به بهره نمانده است. در دسترس بودن مجموعه آثار هنرمندان به نام و نام شب های هنری اغلب فرهنگ های دیگر تاثیر بسیاری بر هنرهای تجسمی ایران داشته و دارد. اغلب هنرمندان این مرز و بوم با تاثیرپذیری از دسترس مکاتب هنری تلاش در بومی کردن هنرهای تجسمی ایران را داشته و سعی در برقرار نمودن و پیوند با دیگر فرهنگ ها را دارند. این رو است که هنرهای تجسمی و نقاشیخط در ایران وارد عرصه جدیدی شده است. که هر روزه شاهد ظهور عناوین و اسلوب های متعدد در این مکتب هستیم. به سبب نوجوان بودن این مکتب در ایران و به بلوغ نرسیدن نقاشیخط، تا کنون تعریف دقیق و چهارچوبی قانونمندی، توسط هنرمندان این مکتب به رشته تحریر در نیامده است. به همین سبب نیازمند مطالعه و پژوهش بسیاری است. پیش از هر چیز باید ابتدا در مورد "فرم"^۳ که به عنوان مولفه اصلی این پژوهش در نظر گرفته شده است. اطلاعاتی بنیادی به دست بیاوریم. تا بتوانیم در مورد آن و مسیری

Calligraphy

^۱ مارشال مکلوهان (Marshall McLuhan) (۱۹۱۱-۱۹۸۰)، استاد مرکز مطالعات رسانه ای تورنتو، او مطرح کننده مفهوم "دهکده جهانی" است.

Form

که "فرم" طی کرده است، تا به جایگاه و نقش امروزی خود رسیده است. بحث نماییم. "فرم" یکی از اصطلاحات کلیدی است که استفاده از آن در مباحث هنری بسیار رایج است، به گونه‌ای که می‌توان آن را یکی از مهم‌ترین مفاهیم پایه‌ای هنر در نظر گرفت. با شنیدن یا مشاهده فرم، از این واژه یک مفهوم محسوس مشترک بین عموم استنباط می‌شود. اما ارائه تعریف دقیق و تحلیلی آن با بیانی صریح دشوار است. مفهوم "فرم" نزد عموم مردم همچون مفاهیم بنیادینی چون فضا، هستی و زمان جزو بدیهیاتی است، که هرکس علاوه بر ارتباطی که در چارچوب ادراک خود از جهان و محیط زندگی با آن‌ها دارد، در حیطه تخصص و فعالیت حرفه‌ای خود نیز به گونه‌ای خاص و از راه‌های ویژه آن را تبیین می‌کند.

سال‌های ابتدای ظهور نقاشی‌خط، استفاده از خط، فقط یک عنصری اسب بود. تا با ترکیب و تلفیق با هنرهای بومی ایران به عنوان یک شناسه هویتی در آثار نقاشی به کار گرفته شود. یعنی این چنین عنوان کرد، جهت نسبت دادن اثر هنری به خاور میانه، روی یا همان رویکردی با عنوان شرق‌شناسانه (Orientalism)،^۴ به کار برده می‌شد. که جنبه‌ای دیگری را در بر نداشته است. و برای برخی از هنرمندان دیگر نیز خط تنها یک عنصر بصری بود و به مفاهیم نهفته در پس‌زمینه‌ها و چندان توجهی نداشتند. استفاده از خط را به طور مشترک در آثار اکثر هنرمندان که خط را نقاشی می‌کردند، دیده و می‌توان مشاهده کرد.

این پژوهش با عنوان "استفاده فرم در نقاشی‌خط با نگاهی بر آثار اسماعیل رضایی"، اقدام بررسی و تحلیل کارکرد فرم و علل استفاده آن در آثار او که در این حوزه نقاشی‌خط به فعالیت پرداخته، می‌نماید. همچنین وابستگی و همبستگی اصول و قواعد مبانی هنرهای تجسمی با کیفیت‌های بصری را مورد تأکید قرار می‌دهد. به دلیل استفاده از حروف الفبای فارسی در آثار نقاشی‌خط چگونگی قرار گرفتن حروف الفبا در قالب عنصری از اصول مبانی هنرهای تجسمی تحت عنوان، "فرم" و "شکل"

^۴ عبارت از نوعی سبک فکری است، که بر مبنای یک تعارض شناخت و شناخت‌شناختی است که میان شرق و غالب موارد غرب قرار دارد.

که لازم و ملزوم یکدیگرند را واکاوی و نقاط اشتراک آن ها را از بطن انتزاع و تجرید طرح مسئله می نماید. همچنین با مطالعه و تحلیل در کاربرد حروف تحت عنوان فرم با متریاال های مختلف در آثار اسماعیل رضایی که یکی از المان ها و عنصرهای اصلی در مکتب نقاشیخط است که دلیل ظهور و منشاء اصلی این سبک بوده، پرداخته می شود. این پژوهش با روش های روانکاوانه و دال و مدلولی آن که ریشه در انتزاع و تجرید دارد و بواسطه رسم الخط ها و مطالع آثار او که به هر دلیلی در این مکتب پیشرو بوده و از اسلوب و روش های سنتی فرا تر رفته، را مورد مطالعه قرار خواهد داد.

اسماعیل رضایی

زمستان ۱۳۹۵

در قرن اخیر استفاده از عنصر خط بدون اندیشیدن در معنا و مفهوم اثر توسط بسیاری از هنرمندان به امری معمول تبدیل گشته است. در برخی دیگر نیز خط در اثر هنرهای تجسمی با فرآیند ابزاری استفاده می شود اما فضای قالب اثر به تکنیک تبدیل شده است. که بسیاری از مخاطبین خود را در حاله ای ابهام فرو برده است. امروزه شاهد مخاطبان بسیاری هستیم که همواره در کش و قوس یافتن هدف هنرمند بواسطه ایجاد و استفاده خط ها به عنوان فرم، که در اثر سیال و معلق هستند. می باشیم. هنگامی که مخاطب در رویارویی با اثر در جستجو و یافتن عامل و علت چرایی وقوع ثبت اثر است. مقصودی را نمی یابد. در غایت این کشمکش پاسخ هنرمند نیز تحت عنوان "همیشه مخاطب را به فکر وا داشته است مقصود هنر حاصل شده است" به مخاطب واصل می گردد. همواره در هنرهای تجسمی این موضوع به مکتب هایی عنوان می گردد. اما این چنین پاسخ هایی مخاطب را نمی تواند اغنا کند. زیرا شیرازه اثر تجسمی دستخوش بررسی و از مسیر سلی و از رسالت هنر تا حدودی خارج می گردد و مخاطب با رویکرد نیهیلیسم^۴ مواجه شده و در نهایت هنر را پوچ و روحه زوال می بیند. با این فرضیه که در جهت تکمیل علت تولید اثر، چرایی ریشه هایی موجود در اثر و اغنای مخاطب بر آن آمدم تا قدری به آن پرداخته و کاربرد فرم در آثار نقاشیخط پژوهش و تامل کنیم تا از پس از به معنای واحد و پاسخی مبسوط برسیم.

واژه ای به نام خوشنویسی

خوشنویسی^۵ در ابتدا نامی بود که یونانی های آن را اختراع کردند در ابتدای مسئله و حتی گاهی درک خوشنویسی به عنوان یک هنر مشکل است. به نظر می رسد برای درک و لذت بردن از تجربه بصری خوشنویسی باید بدانیم خوشنویس علاوه بر نگارش یک متن، سعی دارد اثری هنری با ارزش های زیبایی